

Погріщук Б.В., Щербич В.В.

ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджено питання управління підприємницьким потенціалом регіонального розвитку на засадах інноваційно-інтегрованого підходу. Визначено, що інноваційні підходи в управлінській діяльності відіграють важливу роль у процесі формування підприємницького потенціалу та забезпечують позитивні зрушення у напрямі підвищення регіональної конкурентоспроможності. Інтегрованість розглядається через поєднання секторальної, територіальної та управлінської складових у процесі розробки заходів щодо управління підприємницьким потенціалом регіонального розвитку. Доведено, що ефективне управління підприємницьким потенціалом регіонального розвитку здійснюється шляхом його впливу на фінансову, інфраструктурну, кадрову, інноваційну та інші складові.

Ключові слова: управління, підприємницький потенціал, регіональний розвиток, інноваційно-інтегрований підхід, структуризація, децентралізація.

Актуальність теми дослідження.

Регіональний розвиток базується на реалізації суспільно-просторових процесів, організації економічної діяльності населення. Стратегічними завданнями регіонального розвитку є забезпечення необхідних умов для комфортного життя, розвитку та самореалізації людини, підвищення якості життя населення у кожному регіоні держави. Державна регіональна політика має на меті сприяння кожній територіальній громаді у створенні можливостей для розвитку, ефективного використання ресурсів, формуванні підприємницького потенціалу. Нова політика регіонального розвитку ґрунтується на врахуванні під час стратегічного та просторового планування ключових викликів, які впливають на людину, інфраструктуру, економіку та навколишнє природне середовище, а також включатиме побудову культури партнерства та співробітництва, орієнтованої на взаємодію громадян та публічних інституцій щодо розвитку [1].

Сучасні вимоги до формування ефективної системи управління підприємницьким потенціалом зумовлюють зміни підходів та принципів щодо їх практичної реалізації. Важливість налагодження ефективної системи

управління підприємницьким потенціалом не викликає сумніву та є запорукою результативного функціонування в складних умовах ведення господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Значний внесок у дослідження проблеми формування підприємницького потенціалу та окремих його складових зробили такі науковці, як: Богацька Н.М., Готько Н.М., Ковальська Л.Л., Лещух І.В., Лісогор Л.С., Мазур В.Г., Мельник В.І., Мігай Н.Б., Нестеренко В.В., Приходченко Т.А., Оксенюк К.І., Хачатрян В.В., Чміль Г.Л., Шелест Т.М. та інші. Проте, на регіональному рівні розвитку держави наявна значна частина невирішених завдань щодо розробки та забезпечення дієвості механізмів управління підприємницьким потенціалом, що потребує проведення досліджень у даному напрямі.

Метою роботи є визначення та обґрунтування інноваційно-інтегрованого підходу до управління підприємницьким потенціалом на основі структуризації складових елементів потенціалу регіонального розвитку.

Опис основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах на регіональному рівні розвитку системи управління відбувається зміна методів та трансформація підходів для забезпечення ефективного регіонального розвитку. Децентралізація управління та потреба активізації підприємницького потенціалу зумовлюють впровадження змін та використання сучасних підходів до управління, нових управлінських технологій, до яких належать сучасні діагностичні, інформаційно-аналітичні та економічні технології, що формують умови ефективного ухвалення рішень на регіональному

©**Погріщук Б.В.**, доктор економічних наук, професор, Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету

Щербич В.В., аспірант кафедри міжнародного туризму і готельного бізнесу, Західноукраїнський національний університет

рівні. Сутність запропонованого підходу полягає у побудові системи управління регіональним розвитком на засадах інновативності та інтегрованості використання наявних можливостей на основі структуризації складових елементів потенціалу регіонального розвитку.

У даному контексті інтегрованість передбачає поєднання секторальної, територіальної та управлінської складових у процесі розробки заходів щодо управління підприємницьким потенціалом регіонального розвитку.

Інтегрований підхід – підхід, який застосовується під час розроблення проєктів Стратегії і плану заходів та передбачає поєднання секторальної (галузевої), територіальної (просторової) та управлінської складових державної регіональної політики [1].

Як показує світовий досвід, підприємницький потенціал є інструментом, що здатний забезпечити подолання кризових явищ, впливати на рівень безробіття, стабілізацію ринку праці, якість життя населення й підвищити конкурентоспроможність економіки. Структурними компонентами підприємницького потенціалу регіону є фінансовий потенціал, інфраструктурний, ринковий, податковий, трудовий, виробничий, інноваційний потенціал [2, с.155].

Підприємницький потенціал є комплексною категорією, що включає сукупність здібностей, можливостей, знань, навичок та інтелектуальних характеристик підприємств щодо ефективного використання наявних ресурсів з метою реалізації поставлених завдань. Саме структура підприємницького потенціалу регіону є інструментом, що дозволяє виявити невикористані резерви, визначити існуючий стан, розробити стратегію розвитку. Підприємницький потенціал регіону є складною та динамічною системою, оскільки зв'язки між окремими структурними складовими здійснюють вплив на елементи, сприяючи переходу на новий якісний стан [3, с.103].

Інноваційні підходи в управлінській діяльності відіграють важливу роль у процесі формування підприємницького потенціалу на забезпечують позитивні зрушення у напрямі підвищення регіональної конкурентоспроможності. Осучаснення політики регіонального розвитку має здійснюватися на основі використання підходу, що базується на врахуванні внутрішніх регіональних чинників впливу на розвиток підприємництва через ефективне місцеве самоврядування та територіальної організації влади.

Для цього необхідним є виконання кількох інституційно-організаційних умов [4, с.46] :

- створення децентралізованої моделі організації влади, що здатна ефективно впливати на процеси соціально-економічного і культурного розвитку територій та забезпечувати надання управлінських послуг населенню на рівні європейських стандартів;

- забезпечення оптимального співвідношення питомої ваги державно-урядових і регіонально-суспільних впливів;

- актуалізація завдань і заходів регіональних стратегій розвитку та планів їх реалізації з урахуванням останніх тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів та очікуваного впливу зовнішніх чинників;

- забезпечення взаємоузгодженості інтересів окремих територіальних громад та усього регіону та держави;

- зростання рівня публічності у процесі прийняття управлінських рішень щодо розвитку підприємницького потенціалу.

Ефективне управління підприємницьким потенціалом регіонального розвитку здійснюється шляхом його впливу на його фінансову, інфраструктурну, кадрову, інноваційну та інші складові. Такі зміни стосуються раціоналізації, оптимізації; удосконалення вищевказаних складових, а також зміни у сфері підготовки висококваліфікованих фахівців й організації управлінського процесу.

В умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів формування підприємницького потенціалу відбувається в умовах свободи економічної діяльності, високого ризику та рівня самоорганізації шляхом реалізації механізмів навчання, адаптації, мотивації, соціалізації, набуття життєвого досвіду та має прояв у здатності до ефективного використання інформаційних ресурсів, генерації ідей та створення нових знань. Вагому частку у формуванні підприємницького потенціалу складає професійно-кваліфікаційна компонента, що зумовлює потребу врахування не лише кваліфікаційного рівня, а й рівня прогресивної зміни. Тому в умовах євроінтеграційних процесів, система відтворення кадрів повинна не лише готувати заміну працівникам, що вивільняються, а й забезпечувати високий рівень стабільного функціонування кадрової частини через безперервного навчання та розвиток. Це також обумовлено динамічними змінами, які мають місце на макрорівні [5].

Ринкові трансформації визначають особливості формування та реалізації трудового потенціалу на національному, регіональному та

місцевому рівнях; необхідна участь усіх суб'єктів господарювання у реалізації заходів щодо підвищення якості потенціалу в умовах децентралізації управлінських процесів, активної участі територіальних громад у забезпеченні зайнятості населення. В умовах децентралізації саме місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування розробляють та здійснюють заходи, спрямовані на зменшення наслідків впливу кризи на формування та розвиток трудового потенціалу регіону/ громади. Саме тому необхідно обґрунтувати доцільність активізації участі громади, ключових регіональних стейкхолдерів у розробленні заходів, що сприяють ефективній реалізації трудового потенціалу громад [6, с.24].

Щодо фінансової складової підприємницького потенціалу регіонального розвитку, то він відображає величину зосереджених у регіоні необхідних фінансових ресурсів, що надходять до регіональних підприємств, установ та організацій. До компонентів такого потенціалу належать як фінансовий потенціал галузей реального сектору регіону так і бюджетний потенціал, фінансово-кредитний, інвестиційний, а також потенціал домогосподарств регіону.

Наявність потужного інфраструктурного потенціалу на регіональному рівні створює передумови для подальшого ефективного економічного розвитку та формування умов для здорової конкуренції. До основних складових інфраструктурного потенціалу належать виробнича інфраструктура, що створюється у результаті здійснення виробничо-господарських процесів, а також соціальної інфраструктури для розвитку підприємництва.

Інноваційний потенціал – сукупність наявних у регіоні інтелектуальних, трудових, технологічних, науково-виробничих ресурсів з відповідним інфраструктурним забезпеченням, які за умови їх ефективного використання (поєднання) сприяють прийняттю та впровадженню нових технологічних рішень [1]. Інноваційний потенціал регіону – це сукупність, по-перше, можливостей, а по-друге – ресурсів та організаційних здібностей, які забезпечують створення та впровадження інновацій з метою досягнення сталого розвитку регіону та країни загалом. При цьому, важливим аспектом нарощення інноваційного потенціалу регіону, з-поміж іншого, є інституційна спроможність держави до стимулювання та підтримки розвитку інноваційних процесів [7, с.100]. Саме інноваційний потенціал відіграє провідну роль у регіональному розвитку й забезпечує зростання рівня його конкурентоспроможності шляхом

зростання можливостей у сфері залучення необхідних ресурсів для наукових досліджень, реалізації нововведень у практичній діяльності підприємств.

На формування регіонального інноваційного потенціалу впливають такі складові, як потенціал науково-дослідної сфери, наукомісткість валового регіонального продукту, рівень витрат на проведення досліджень та розробок, інноваційна активність підприємств та впровадження інновацій в різних галузях економіки регіону.

Розвиток інноваційних підходів до реалізації функцій управління зумовлює появу «відкритих інновацій», для оцінки стану локальних проблем в управлінні, а також у процесі розробки та впровадження інноваційних рішень, що потребує використання суспільних знань та соціальної комунікативності. Наукові установи, бізнесові організації, а також приватні особи мають можливість вільного доступу до використання, поширення, друку та публікації відкритих даних з метою досягнення соціального, екологічного та економічного результату власної діяльності [8].

Потреба у генерації нових можливостей щодо отриманні інформації для прийняття рішень органами державного управління зумовлює необхідність імплементацій цифрових технологій, що матимуть наслідком: прискорення реалізації фінансово-господарської діяльності, розрахункових операцій, оборотності грошових коштів, ефективності комунікацій між суб'єктами підприємницької діяльності.

Впровадження цифрових технологій в економічну діяльність на рівні підприємств суттєво зміцнює організаційний потенціал системи господарювання, а також впливає на рівень економічного розвитку, конкурентоспроможність, рівень компетенцій у процесі прийняття управлінських рішень. Однак, нові цифрові технології можуть привести до різних сценаріїв поведінки суб'єктів ринку, звісно, прогресивних, які призведуть до оптимізації бізнес-процесів за умов збереження якості обслуговування споживачів та зростання досягнень, так і виникнення непередбачених подій, які можуть вплинути на дестабілізацію діяльності суб'єктів господарювання через вплив зовнішнього та внутрішнього середовища [9, с.125].

Зростання рівня інноваційності регіональної економіки є основним чинником зміцнення регіональної конкурентоспроможності на основі підвищення ефективності виробництва та якості продукції, що уможливорює результативний розвиток підприємницького

сектору та регіону загалом та сприяє зростанню рівня регіонального валового продукту.

Сучасний процес розвитку суб'єктів господарювання з урахуванням цифрових трансформацій має складний багатовимірний характер. Впровадження тієї чи іншої моделі розвитку значною мірою залежить від наявних умов здійснення діяльності суб'єктів господарювання, що є учасниками сучасного інноваційного процесу та його об'єктивними елементами функціонування [10, с.135].

Для забезпечення ефективного функціонування підприємницького сектору в умовах широкого впровадження цифрових технологій доцільно розробити та реалізувати нові організаційні механізми, покликані виконувати функції стимулювання інноваційно-інтегрованих змін на регіональному рівні. Необхідна зацікавленість у формуванні сприятливого середовища для багатокомпонентного, структурованого підприємницького потенціалу серед інституційних органів на рівні державного та місцевого самоврядування, а також підприємницького сектору, що залучається до фінансування інноваційних проектів, розробки та впровадження стратегій інноваційного розвитку для різних галузей економіки регіону.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання інноваційно-інтегрованого підходу допомагає оцінити можливості регіону щодо розвитку підприємницького сектору, спонукає до пошуку нових, нетрадиційних форм і методів

формування підприємницького потенціалу, стимулює його зростання та подальше зміцнення. У контексті регіонального розвитку, сутність запропонованого підходу полягає у побудові системи управління підприємницьким потенціалом на засадах інновативності та інтегрованості використання наявних можливостей на основі структуризації складових елементів потенціалу регіонального розвитку. Інтегрованість передбачає поєднання секторальної, територіальної та управлінської складових у процесі розробки заходів щодо управління підприємницьким потенціалом регіонального розвитку.

Доведено, що ефективне управління підприємницьким потенціалом регіонального розвитку здійснюється шляхом його впливу на фінансову, інфраструктурну, кадрову, інноваційну та інші складові. Структуризація складових елементів підприємницького потенціалу регіонального розвитку дає можливість диференційованого встановлення міжсекторальних зв'язків для підвищення його ефективності.

Вважаємо, що саме інноваційна складова підприємницького потенціалу посідає провідне місце у розвитку регіонального розвитку й сприяє зростанню його конкурентоспроможності через розширення можливостей щодо залучення необхідних ресурсів у процесі наукових досліджень, розробки та використання нововведень на практиці, що може вважатись перспективним напрямом проведення подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів. Постанова Кабінету міністрів України № 931 від 11 листопада 2015 р. Із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету міністрів України № 959 від 14.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 18.02.23 р.)

2. Мігай Н.Б. Підприємницький потенціал як стратегічний резерв підвищення регіональної конкурентоспроможності. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 30-1. С.155-159.

3. Ковальська Л.Л., Оксенюк К.І., Готько Н.М. Підприємницький потенціал регіону: оцінка та напрями нарощення. Збірник наукових праць «Економічні науки». Серія «Регіональна економіка», 2020. № 17(67). С.100-106.

4. Приходченко Т.А. Аналіз сучасного регіонального розвитку в Україні. Економіка та держава. 2018. № 5. С. 43–47.

5. Хачатрян В.В., Богацька Н.М. Змістовні особливості категорії «підприємницький потенціал» в умовах євроінтеграції та глобалізації. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2016. Вип.13. С.98-100.

6. Лісогор Л.С., Нестеренко В.В. Формування та реалізація трудового потенціалу регіонів та громад як основа забезпечення їх сталого розвитку. Економіка і організація управління, 2020. № 2(38). С. 20-30.

7. Лещух І.В. Інноваційний потенціал регіону: домінуючі характеристики. Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка», 2019.№7-8. С.97-103.

8. Мельник В.І., Мазур В.Г., Мазур Ю.С. Цифровізація як інноваційний підхід до реалізації управління соціально-економічними системами. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». Збірник наукових праць. 2022. Випуск 1 (59). С.35-40.

9. Чміль Г.Л. Цифровізація діяльності суб'єктів споживчого ринку: можливості та загрози. Вісник ХНУ ім. В.М. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини, Економіка, Країзнавство. Туризм», 2021. Вип.13. С.124-141.

10. Шелест Т.М. Ефективність інноваційно-орієнтованого розвитку суб'єктів господарювання в умовах цифрових трансформацій. Вісник ХНУ ім. В.М. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини, Економіка, Країзнавство. Туризм», 2021. Вип.13. С.135-141

REFERENCES

1. Pro zatverdzhennya Poryadku rozroblennya Derzhavnoyi stratehiyi rehional'noho rozvytku Ukrayiny i planu zakhodiv z yiyi realizatsiyi, a takozh provedennya monitorynhu ta otsinky rezul'tatyvnosti realizatsiyi zaznachenikh Stratehiyi i planu zakhodiv. [On the approval of the Procedure for the development of the State Strategy for Regional Development of Ukraine and the plan of measures for its implementation, as well as the monitoring and evaluation of the effectiveness of the implementation of the said Strategy and the plan of measures. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 931 of November 11, 2015 With changes introduced in accordance with the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 959 dated 14.11.2018.] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
2. Mihay, N.B. (2018). Pidpryyemnyts'kyu potentsial yak stratehichnyy rezerv pidvyshchennya rehional'noyi konkurentospromozhnosti. [Entrepreneurial potential as a strategic reserve for increasing regional competitiveness]. Black Sea Economic Studies, 30-1, 155-159 [in Ukrainian].
3. Koval's'ka, L.L., & Oksenyuk, K.I., & Hot'ko, N.M. (2020). Pidpryyemnyts'kyu potentsial rehionu: otsinka ta napryamy naroshchennya [Entrepreneurial potential of the region: assessment and directions of expansion Collection of scientific works «Economic Sciences». Series «Regional Economy»]. Collection of scientific works «Economic Sciences». Series «Regional Economy», 17(67), 100-106 [in Ukrainian].
4. Prykhodchenko, T. A. (2018). Analiz suchasnoho rehional'noho rozvytku v Ukrayini. [Analysis of modern regional development in Ukraine.]. Economy and the state, 5, 43-47 [in Ukrainian].
5. Khachatryan., V.V., & Bohats'ka N.M. (2016). Zmistovni osoblyvosti katehoriyi «pidpryyemnyts'kyu potentsial» v umovakh yevrointehratsiyi ta hlobalizatsiyi. [Meaningful features of the category «entrepreneurial potential» in the conditions of European integration and globalization. Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi]. Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi, 13, 98-100 [in Ukrainian].
6. Lisohor, L. S., & Nesterenko, V. V. (2020). Formuvannya ta realizatsiya trudovoho potentsialu rehioniv ta hromad yak osnova zabezpechennya yikh staloho rozvytku. [Formation and implementation of the labor potential of regions and communities as a basis for ensuring their sustainable development]. Economics and management organization, 2(38), 20-30 [in Ukrainian].
7. Leshchukh I.V. (2019). Innovatsiynnyu potentsial rehionu: dominantni kharakterystyky. [Innovative potential of the region: dominant characteristics. Scientific and industrial journal "Innovative Economy"]. Scientific and industrial journal "Innovative Economy", 7-8, 97-103 [in Ukrainian].
8. Mel'nyk, V.I., & Mazur, V.H., & Mazur, Y.S. (2022). Tsyfrovizatsiya yak innovatsiynnyu pidkhid do realizatsiyi upravlinnya sotsial'no-ekonomichnyy systemamy. [Digitization as an innovative approach to the implementation of management of socio-economic systems]. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. «Economy» series. Collection of scientific works, 1 (59), 35-40. [in Ukrainian].
9. Chmil', H.L. (2021). Tsyfrovizatsiya diyal'nosti sub'yektiv spozhyvchoho rynku: mozhlyvosti ta zahrozy. [Digitization of the activities of consumer market entities: opportunities and threats]. Bulletin of KhNU named after V.M. Karazin. Series «International Relations, Economy, Local History. Tourism», 13, 124-141 [in Ukrainian].
10. Shelest, T.M. (2021). Efektyvnist' innovatsiyno-oriyentovanoho rozvytku sub'yektiv hospodaryuvannya v umovakh tsyfrovyykh transformatsiy. [The effectiveness of innovation-oriented development of economic entities in the conditions of digital transformations]. Bulletin of KhNU named after V.M. Karazin. Series «International Relations, Economy, Local Studies. Tourism», 13, 135-141 [in Ukrainian].

Отримано 27.04.2023